

فضاهای عمومی نامرئی در عصر کرونا

تراس‌ها و بام‌ها عرصه‌های ملاقات

نگار بزرگ زاده

پژوهشگر حوزه شهری

هنگامی که هنوز خبری از شیوع ویروس کرونا در ایران به گوش نرسیده بود، ویدئوهایی از روش‌های ارتباط مردم قرنطینه شده در شهر ووهان چین در شبکه‌های اجتماعی دست به دست می‌چرخید. دیدن این ویدئوها برای بیننده از طرفی جالب و از طرفی نیز وهم‌ناک بود. با شیوع این ویروس در کشورهای دیگر مانند ایتالیا و اسپانیا، ویدئوهایی نیز از حضور مردم روی تراس‌ها و پشت‌بام‌هایشان در حال خواندن سرود ملی، نواختن ساز و یا پخش موسیقی منتشر شد. در ابتدا ویدئوهای پخش شده در چین مردمی را نشان می‌دادکه با فریادهای شبانه از بالکن خانه‌هایشان یکدیگر را تشویق به استقامت و دوام آوردن در برابر سختی‌های شیوع ویروس کشنده کرونا می‌کنند. آنها فریاد می‌زنند: «جیانو»

که در زبان و فرهنگ چینی به معنای «روغنش را زیاد کردن است» و اصطلاحا به معنای استقامت و ادامه مبارزه تا رسیدن به پیروزی است. با گذشت زمان و شیوع این ویروس در کشورهای دیگر، شرایط به سمتی پیش رفت که ضمن پذیرش بیشتر این وضعیت، نیاز به همدلی اجتماعی و امید و انگیزه بیش از پیش احساس شد و ابزار آنها برای برقراری ارتباط از صحبت کردن و فریاد زدن به سمت پخش موسیقی، آواز خواندن و رقصیدن و ... تغییر کرد.

امروزه شیوع ویروس کرونا در شهرها و قرنطینه خانگی برای جلوگیری از شیوع هرچه بیشتر آن و همچنین عدم تردد در شهر و الزام به رعایت فاصله اجتماعی سبب کم‌رنگ شدن مفهوم شهروندی و جامعه مدنی شده است و متخصصان زیادی از به خطر افتادن سلامت روحی و روانی (افسردگی، انزوا و...) ساکنان خانه‌ها در این شرایط حرف می‌زنند. در این راستا نیازهایی مانند نیاز به ارتباطات چهره به چهره، نیاز به تفریح و سرزندگی، نیاز به فعالیت همگانی، نیاز به احساس تعلق و در کنار یکدیگر بودن در عین حفظ فاصله مجاز اجتماعی در میان مردم احساس

می‌شود. حال مشاهدات نشان می‌دهد که مردم برخی از شهرها با خودآگاهی جمعی و به صورت خودجوش توانسته‌اند تا حدودی پاسخگوی نیازهای خود باشند. بر اساس تعاریف اولیه علم شهرسازی، «فضای شهری» جایی است که ما را برای لحظه‌ای از شلوغی زندگی روزانه کاری برهاند. به طور کلی فضایی است که داستان زندگی جمعی در آن تعریف می‌شود و مردم ساعات زیادی از روز را در فضاهای عمومی شهری صرف فعالیت‌های فردی و همگانی می‌کنند. آنچه در روزهای اخیر شاهد هستیم ما را به وجه دیگری از فضای شهری آشنا می‌کند که پیشتر در هیچ کتاب یا مقاله‌ای از آن صحبت نشده است. داستان اکنون اینگونه است که مردم با حضور در فضاهای مرزی خانه‌ها مانند تراس، پنجره و بام به ملاقات با یکدیگر می‌پردازند و با استفاده از ابزارهایی مانند موسیقی، آواز به عنوان زبان مشترک آدمیان و وسایل ارتباط جمعی با یکدیگر ارتباط برقرار می‌کنند. آنها حتی فعالیت‌های همگانی خود را طبق شرایط جدید بازتعریف می‌کنند؛ مثلاً در مواردی دیده شده که هریک در تراس خود اما به صورت دست جمعی

ورزش می‌کنند و یا با پخش فیلم از طریق ویدئو پروژکتور بر ساختمان روبرو هریک از همسایگان از طریق پنجره خانه خود اما به صورت دست جمعی به تماشای فیلم می‌پردازند. از این طریق است که فضاهایی عمومی بدون برنامه‌ریزی و طراحی قبلی، تنها از طریق هماهنگی در فضای مجازی و خودآگاهی جمعی ایجاد می‌شود. این موضوع علاوه بر تأکید بر اهمیت نقش فضاهای عمومی در ایجاد تعاملات اجتماعی نشان‌دهنده یک مساله بسیار مهم دیگر است. و آن این است که برخلاف گفته برخی از جامعه‌شناسان مبنی بر امکان جاگزینی فضای مجازی به جای فضاهای عمومی، این موضوع نشان می‌دهد که فضای مجازی خود به تنهایی نمی‌تواند جای فضاهای عمومی شهری را پر کرده و پاسخگوی تمامی نیازهای جامعه مدنی باشد.خلاصه آنکه مردم در تمامی شرایط به دنبال راهی برای ایجاد تعاملات اجتماعی چهره به چهره هستند و جامعه‌ای که نیاز به حضور فیزیکی دارد داستان را تغییر داده و از فضاهای مرزی خانه خود برای حضور در اجتماع استفاده می‌کند. به بیانی دیگر با تغییر شرایط و در راستای تأمین خواسته‌های خود، کاربری

برخی از فضاهای خانه خود را تغییر داده و آنها را تبدیل به اتاق زندگی جمعی و بیرونی کرده و این بار از داخل این فضاها عضویت در حیات مدنی را رقم می‌زنند. جالب است که تفاوت میان رفتار در کشورهای گوناگون ممکن است نشان از توجه خاص هر شهر و یا کشور به مفهوم فضای عمومی داشته باشد. ویدئوهای منتشر شده در رسانه‌ها بیانگر این است که مردم ایتالیا، اسپانیا و چین در مقایسه با مردم ایران در ایجاد این فضاهای عمومی موفق‌تر و متحدتر بودند. از جمله جاهایی که در ایران به ایجاد این فضاها اقدام کردند شهرک اکباتان در تهران است که همواره تعدد فضاهای عمومی و کیفیت بالای تعاملات اجتماعی از ویژگی‌های بارز این شهرک به شمار می‌رود.

شاید بتوان گفت مردمی که با فضاهای عمومی عجین شده‌اند، زمانی که نمی‌توانند تحت هر شرایطی از این فضاها استفاده کنند، احساس نیاز بیشتری به اینگونه فضاها دارند و به صورت جدی‌تر شروع به ساخت خودجوش این فضاها کرده و در گرفتن داستان جدید زندگی جمعی طبق شرایط پیش آمده بهتر عمل می‌کنند.

سراسر جهان و مبارزه با طاغوت‌های زمان و حمایت از مظلومان و رفع فقر و تبعیض و بسیاری از مسائل از انمه معصومین (ع) به دست ما رسیده است که به یکی از آنها اشاره می‌شود:

این حدیث را که هم شیعه و هم اهل سنت در کتابهای معتبر خود نقل کرده اند که: رسول خدا (ص) فرمود: اگر از عمر دنیا باقی نماند مگر یک روز، خداوند همان یک روز را آن قدر طولانی می‌کند تا مردی صالح، از اهل بیت من برانگیزد، و او جهان را همان گونه که از جور و ستم لبریز شده باشد، از داد و درادگری لبریز سازد (خورشید مغرب به

نقل از مجمع البیان، ص ۱۴). خلاصه، انسان‌هایی که امام زمان(عج) را حجت خدا بر روی زمین می‌دانند و طبق روایات اطاعت آن حضرت را واجب می‌دانند لذا باید در حق آن حضرت کاملاً معرفت پیدا کنیم، و بدانیم آن گاه که آن حضرت به امر خدای متعال ظهور کند، با همه ی ظلم‌ها و ستم‌ها، بیدادگری، اختلاس ها و دزدی ها، تجاوز به یکدیگر، فقر و تبعیض، فساد و فحشا مبارزه می‌کند و مدینه فاضله‌ای که افلاطون در روایی خود پرورش می‌داد در حکومت حقه الهیه آن بزرگوار کاملاً آشکار و دیده می‌شود. آن گاه است که طبق روایات آن قدر باران می‌بارد که زمین های خشک سیراب می‌شوند و همه جا را سبز و خرم و بانشاط خواهیم دید. معادن و سرمایه ها به انحصار یک عده در نخواهد آمد بلکه به طور مساوری تقسیم می‌شود. انسانی بر انسانی دیگر برتری پیدا نمی‌کند مگر به ایمان و تقوا. از خدا می‌خواهیم که فرج آن حضرت را نزدیک و ما را جزء یاران آن بزرگوار قرار دهد.

همن سه آیه شریفه پسندہ کردیم.
■ مهدی (ع) در روایات
روایات فراوانی درباره حضرت مهدی(ع) در کتابهای روایی حتی درباره شمایل ظاهری آن حضرت، شهادت و شجاعت و تقوا، عدالت گستری در

ای از سخنان امام علی بن ابیطالب(ع) در نهج البلاغه، و روایاتی از دیگر امامان، به گونه ای ناظر به مستضعفان شیعه و

پیروان راه حق است، که سرانجام جهان از آن شایستگان ایشان خواهد شد. و این امر در زمان حجت بالغه است (خورشید مغرب، ص ۱۴۳، به نقل از مجمع البیان، ج ۷، ص ۲۳۹).

۱- هوالذی ارسل رسوله بالهدی و دین الحق لیظهره علی الدین کله، و لوکره المشرکون. یعنی: او آن خدایی است که رسول خویش را فرستاد برای راهنمونی و دین راست تا آن دین را پیروز گرداند بر همه دینهای دیگر، هرچند بر مشرکان دشوار آید. البته آیات دیگری هم در قرآن کریم است که مفسران شیعه و سنی آن را طبق روایات در مورد ظهور حضرت مهدی (ع) تطبیق کرده اند ولی چون بنای ما به اختصار است به همین سه آیه شریفه بسنده کردیم.

■ مهدی (ع) در روایات
روایات فراوانی درباره حضرت مهدی(ع) در کتابهای روایی حتی درباره شمایل ظاهری آن حضرت، شهادت و شجاعت و تقوا، عدالت گستری در

دوگانه جعلی: اقتصاد یا کرونا؟

لذا همیشه می‌کوشند که تصویری مثبت از وضع ارایه دهند. این دو ویژگی موجب می‌شود که سیاستگذار دچار مشکل شود و تصمیمات از ثبات و عقلانیت کافی برخوردار نباشند و به همین علت است که مواجهه با شرایطی در ایران شده‌ایم که یک روز همه در خانه هستند، و روز دیگر در سطح شهر ترافیک شدید است.

واقعیت این است که خطرات کرونا همچنان جدی است. امید به تولید واکسن تا دو سال آینده جدی نیست. داروی مؤثر نیز تاکنون تولید نشده است. سرعت انتشار آن نیز بیش از برآوردهای اولیه است. و از همه بدتر اینکه میزان مرگ و میر آن نیز بالاتر از برآوردهای اولیه است. در نتیجه ما همچنان با این پدیده ویرانگر مواجه هستیم. هر چند احتمال می‌رود که در تابستان فروکش کند ولی در پاییز و زمستان ممکن است با شدت بیشتری برگردد. و این اصلا قابل تحمل نیست.

از سوی دیگر برای ربهیز از این وضع نمی‌توان اقتصاد را تعطیل کرد، چرا که بدون اقتصاد نیز نمی‌توان هیچ گامی برداشت و نمی‌توان زنده بود. بویژه آنکه روند بیکاری رو به افزایش است. به احتمال فراوان رکود جهانی همگانی خواهد شد و نفت به این زودی‌ها جایگاه قبلی خود را پیدا نخواهد کرد نه از حیث تقاضا و نه از حیث قیمت. تبعات رکودهای سخت و طولانی مدت برای جامعه خطراتش کمتر از اپیدمی‌های جهانیگر نیست. می‌توانیم میان آنفلوآنزای اسپانیایی و بحران رکود اقتصادی ۱۹۲۹ مقایسه کنیم. ولی مشکل امروز ما فراتر از این دو وضعیت است، زیرا ممکن است جهان با هر دو پدیده مواجه شود و این خطرناک‌تر از هر دو حالت دیگر است. اقتصاد چرا مهم است؟ به این دلیل روشن که توان مقابله با کرونا را می‌دهد. ترسی که امروز وجود دارد این است که کرونا دامنگیر کشورهای شود که به لحاظ اقتصادی ضعیف و ناکارآمدتر هستند

زیرا آنها نخواهند توانست پیشگیری مؤثری کنند و همین امر موجب می‌شود که به کاتونی برای اشاعه بیشتر و مرگ و میر افزون‌تر تبدیل شوند. بنابراین دوگانه انتخاب میان کرونا و اقتصاد، دوگانه جعلی و غیر واقعی است. اینها دو روی یک سکه هستند. اقتصاد را می‌خواهیم تا زندگی کنیم، زندگی خوب، از جمله بتوانیم از شز کرونا خلاص شویم. بنابراین سیاست بهبود اقتصاد در مقابل سیاست مبارزه با کرونا نیست، همسو و مکمل و لازمه آن است. از این رو باید پرسید که نقطه بهینه توجه همزمان به شیوه‌های مبارزه با کرونا با چرخیدن چرخه‌های اقتصاد کجاست؟ فراموش نکنیم که فوت افراد به دلیل ابتلا به بیماری لزوماً بدتر از فوت افراد به دلیل نداشتن درآمد و پول برای تأمین خورد و خوراک نیست. مهم‌تر اینکه در این میان طبقات فقیر و ضعیف جامعه بیش از همه از ضعف اقتصادی ضربه خواهند خورد. هم به دلیل بیکار شدن آنان و هم به علت ساختار درآمدی و هزینه‌ای این طبقات.

از این رو باید تأکید کرد که چگونه می‌توانیم فعالیت‌های اقتصادی را روان کنیم و از شدت بیکاری کم کنیم و تولید را به راه انداخته و در عین حال با رعایت پروتکل‌های بهداشتی و نیز حداکثر رعایت فاصله بدنی و کم کردن تحرک مکانی، به کنترل موج دوم بیماری کرونا امیدوار بود؟ آنچه که امروز شاهد آن هستیم، فراموش کردن بخش اخیر یعنی مهار حداقلی و جابجایی فیزیکی شهروندان است، می‌توان با کاهش تعداد افراد ادارات و حتی کارخانجات و... اقدام مؤثری در جلوگیری از چهار شدن به موج دوم کرونا انجام داد. نکته مهم این است که این کار را با توصیه نمی‌توان انجام داد. تدوین مقررات و اجرای قاطعانه آن، لازمه رسیدن به این هدف است. باید از دوگانه اقتصاد و کرونا گذشت.

مهدویت و افق های پیش رو

انسان به رغم تنوع عقیده و مرام با الهام از ندای درون از صبح تاریخ در انتظار روزی به سربرده که در آن پس از رنجی طولانی به آرامشی جهان گستر و پایدار دست یابد. از این‌رو «مهدویت» به مثابه مکتبی انسانی، بشارت ادیان الهی و مکاتب بشری، در وقوع حتمی مدینه فاضله‌ای در افق زندگی بشر و تحقق آن با ظهور یک منجی بزرگ را نیز شامل می‌شود. با این تفاوت که اسلام با معرفی مصداق عینی منجی - حضرت مهدی(ع) - و ویژگی‌های مدینه فاضله آخرالزمانی افکار و اندیشه‌ها را اشباع و اقعان ساخته و با طرح «مهدویت» این نیاز فطری را از آسمان به زمین آورده و تبدیل به ایمانی عینی کرده است. در اندیشه اسلامی هیچ نکته مجهولی در ارتباط با مهدویت وجود ندارد و مهدی(ع) واقعیتی حی و مؤثر در زندگی ایمانی مسلمانان است، اگر چه تأثیر آن همچون خورشید از پس ابرها باشد. مهدویت با وسعت بخشیدن به جهان‌بینی فرد مسلمان سویه‌های اندیشه او را تا دستیابی به همکاری جمعی میان سایر ملت ها و مذاهب امتداد داده و در عرصه عمل نیز او را به صحنه اخوت ومدرا می‌کشاند تا نستوهی ایمان را در رفتارش متجلی سازد.

همچنین برقراری قسط و عدل ظهور می‌نماید.مهدویت با«اعتدال» نیزنسبت وقربایت دارد و بیانگر قرار گرفتن انسان در مدارگسترش پیوندها وتدوین برنامه‌ای برای اداره زندگی جمعی در راستای اهداف توحیدی است. همچنانکه «عدل» نیز دارای مفهومی گسترده بوده و موجب رشد و اعتلای جامعه می‌شود. براین اساس عدل و اعتدال از جمله جنود عقل وهستی برپایه آن استوارو حاصل آن نیز جامعه‌ای متعادل است.

مهدویت از جمله عقاید پویا و زندگی ساز است که عرصه‌های جدی زندگی را فراگرفته وپایندی بدان افراد را درمعرض واقعیت‌های جهان پیرامون قرار می‌دهد. باورمندان به مهدویت برپایه اعتقاد به برقراری حکومت واحد جهانی با ویژگی‌های عدل، داد، صلح و امنیت همگانی، از مسائل جهانی غافل نیستند. چرا که براساس این باور حتی علم و تکنولوژی نیز می‌تواند برای یاری ویژگی ها و ظرفیت‌هایی باشد که چشم اندازروشنی برای آینده جهان بهتر برای ساکنان زمین ترسیم کند. از این رو می‌توان گفت، مهدویت درترازمکتبی بشری، انسان را موجودی اجتماعی و زمینی درنظرآورده و رستگاری او درحیات پس از مرگ را با زندگی دنیایی‌اش مرتبط می‌داند و در برقراری نسبت میان دنیا و آخرت، دنیا را موهبتی الهی و زمین را خاستگاه تجلی ظرفیت های انسان به شمار می‌آورد. شاهد این مدعا پیش‌بینی سرانجامی نیک برای انسان در افق آینده با ظهور مصلح جهانی است. این درحالی است که نظام مادی، حاکمیتی عاری از مکارم اخلاقی و در تضاد رذائل و مفاسد، محیط زندگی را آلوده و انجام بدی برای فرزند آدم پیش‌بینی می‌کند و با شرح ویرانی بر اثر تخریب محیط زیست و به کارگرفتن سلاح‌های مخرب کشتارجمعی وبا ابتلانات اخلاقی و آشفنگی‌های زیست محیطی، سرنوشت محتوم بشر را ناگزیر از ورود به وادی‌های هولناک می‌نماید.

مهدویت با افق‌های روشن خود،علاوه بر پاسخگویی به نیازهای بشریت، می‌تواند نقطه عزمیتی برای همکاری های جهانی باشد و درعافیت بخشی به زندگی امروز و فردای جوامع بشری همگان را سهیم می‌داند. امیدآفرینی مهدویت نسبت به آینده قادراست اقطاب مخالف و بعید را که دو قطب فقر و غنا را شکل داده‌اند به یکدیگر نزدیک کرده و از آهنگ تند فاصله گرفتن آنها بکاهد. چرا که منطق آینده مهدوی با طمأنینه ایمان و اطمینان همراه بوده و در سایه سعی وعمل در راه کسب زندگی بهتر برمدار شرافت و عزت دست یافتنی است.میلاد مهدی موعود(ع) که فراتر از یک واقعه تاریخی، تجلی تفکری زلال و بیانگر تداوم نبوت در بستر امامت است برهمگان مبارک باد.

ادامه از صفحه اول

ادامه از صفحه اول

انسان‌هایی که امام

زمان(عج) را حجت خدا

برروی زمین می‌دانند

و طبق روایات اطاعت

آن حضرت را واجب

می‌دانند لذا باید در

حق آن حضرت کاملاً

معرفت پیدا کنیم،

و بدانیم آن گاه که آن

حضرت به امر خدای

متعال ظهور کند، با

همه ی ظلم‌ها و ستم‌ها،

بیدادگری‌ها،اختلاس‌ها

و دزدی‌ها، تجاوز به

یکدیگر، فقر و تبعیض،

فساد و فحشا مبارزه

می‌کند و مدینه فاضله‌ای

که افلاطون در روایی

خود پرورش می‌داد در

حکومت حقه الهیه آن

بزرگوار کاملاً آشکارو

دیده می‌شود

الهم عجل لولیک الفرج